

Latvian Newspaper

V 20126 C

LATVIJĀ

LATVIJA
 Lettische Zeitung
 Nr. 14 (1739) 9. April 1977
 Herausgeber: Lettische Volksgemeinschaft in der Bundesrepublik Deutschland e. V. (Lettisches Zentralkomitee).
 Verantwortlich für den Inhalt und den Anzeigenteil:
 Ervins Grins.
 Redaktion und Verlag:
 Albert-Mahlstedt-Str. 53,
 2420 Eutin.
 Verlagsleiter: K. Plögers.
 Druck: Hermann Sönksen. Plön.
 Gerichtsstand: 2420 Eutin.

LATVIAN NEWSPAPER

Nr. 14 (1739)
 Sestdien, 1977. g. 9. apr 1
 Izdevōjs: Latviešu centrālā komiteja Vcij.
 «Atbild gais redaktor»
 Ervins Grins.
 Apgāds un redakcija: Aibert-Mahlstedt-Str. 53, Postfach 107,
 2420 Eutin., Bundesrepublik Deutschland.
 Tēlrun.: (0 45 21) 15 00.
 Redaktore Lielbritānijā:
 Au Liepiņa, 34 Kingsmead Road,
 London SW2 3JD.
 Tēlrun.: 01-674-7996.

Dzīva savā balsī

MARGITA GŪTMANE — KAS ZINĀS STĀSTIT. DZEJA. APĢĀDS
ZIEMEĻBLĀZMA 1976

Margitas Gūtmanes pirmajā grāmatā **Ēnu spēles**, kas iznāca Imantas apgādā 1971. gadā jau samērā skaidri atklājās viņas dzejas ievirze. Otrā grāmatā, apmēros daudz plašāka, iznākot pēc piecu gadu starplaika, parāda jau nobriedušu dzejnieci ar ļoti patstāvīgu poētisko valodu. Salīdzinot ar pirmo grāmatu, tā kļuvusi konkrētāka un tēlaināka, kaut arī joprojām prasa no lasītāja zināmu orientēšanos modernās dzejas izteiksmes paņēmienos. Tāpat kā citi jaunākās un vidējās paaudzes dzejnieki, kas augusi un izglotījušies trimdā, Gūtmane saņēmusi auglīgas rosmas no patvēruma zemes tagadnes dzejniekiem. Tas allaž jāpatur prātā, pirms meklējam ietekmes un paraugus iepriekšējo paaudžu latviešu dzejā.

„Un kamēr mani / sniegpūtenis plosās” — lasām kādā dzejoļī pirmajā grāmatā. Otrā grāmatā jau nav vairs šī mēmā sniegpūtena, bet trokšņainas izmisuma eksplozijas, vientulības kļēdzeni bez atbildēm ar rezignēto mierinājumu:

Bet —
ja arī neviens nedzird —
esmu dzīva savā balsī,
savā gribā neklusēt.

Savu reizē intelektuālo un emocionālo dumpīgumu un nemieru Gūtmane izsaka sugestīvās gleznās, piemēram, dzejoļī **Vienvirziena iela**: „... te bija kāds pirms zuma, / kas uz motorizēta slotas kāta / drāžas savā krātinā / gar māju sienām augšup / spirāles veidā no pirmā / līdz pēdējam stāvam / kā gada tirgū nāves braucējai.” Šī pati akrobātiskā fantāzija palīdz raksturot gaidītā un sasniegtā acgārnību: „Sasniedzis griestus, stāvu / ar gaiļu uz grīdas.”

Kāds cīkls grāmatā saucas „Lietaina diēna”, un lietus vispār ir zīmīgs viņas dzejas klimatam. Taču divi spūgti un drāmatiski dzejoļi veltīti saulei (Koparberga, Saulriets). Saules tematika ir tā aplūpusi ar mūsu folkloras un dzejas tradicionālo simboliku, ka te radīt kaut ko patstāvīgu ir ļoti grūti. Gūtmane to tomēr veikusi ar drošu roku, nogriežot „dažu saules staru galus / ar aso galas nazi”. Šīs divi rindas man personīgi šķiet vizuāli labākās visā grāmatā. Otrs saules dzejoļis „Saulriets” jau ir tīra t. s. dabas lirika, rādot stichijisku ciņu vakara debesis. Pasvīturojot šīs norises aktivitāti, gandrīz katrā dzejoļa rinda satur darbības vārdu uzsvērtā metriskā pozīcijā. Patēlīga viela formas analītiķiem. Taču ne vienmēr formu valoda ir Gūtmanes dzejā tik maksimāli efektīva. Tad var rasties bīstama situācija, ka dzeja pārvēršas par lasītājam noslēgtu privātu arhivu, kura slepenos kambarus pārzina vienīgi autors.

Margita Gūtmane dzimusi Latvijā, bet jau agrā bērnībā kopā ar bēgu vīni nokļuvis Vācijā. Grāmatā šur tur atklājas šie bērna gadu nosmetņu dzīves iespāidī (dzejoļi **Ceļā**, **Val tu atcerēsi**). Pirmo reiz latviešu dzejā tik spēcīgi noraksturota DP situācija pēc kara chaosiskajā Vācijā: „... Tevi ieskaita tresē rindā, / kur tavu seju vairs neredz / bez pārliecināma stikla / un izrāda kā dzīvnieku / bagātiem tirgotājiem no ASV, / kā uz krūtīm / zem atpogāta krekla / reklāmas vietā / nēsa savu cilvēcību.” Un tālāk? Dzijl pesimistiskā formulējuma dzejniece izsaka mūsu ielūgusās trimdas sāpīgos procesus: „Mans sapnis izceļoja / mans sapnis aptaukojās, / man sāpu nav.”

Gūtmane pieder paaudzei, kas Latviju pazīst tikai pēc nostāstiem, literatūras un „lēmācītiem vārdiem”. Tādēļ Baltijas jūra, dzejnieku apjūsmotā un apdziedātā, viņai neierosina nekādas sentimentālas asociācijas un ir „kā kuņa katra jūra”. Ar vislabāko grību viņa vēlētos pieslēgties kopējām trimdānieku sapēm (dzejoļis **Visa sāpe** ir, bet tas neizdodas. Vai tas nozīmē aiziešanu un atsvešināšanos no tautas, kuras valodu viņa runā, kuras valodā viņa raksta? Nē. Visā grāmatas beidzamā daļa veltīta rūpēm un domām par to, kas ar mums bijis un būs. Atmiņas ir vēl vienīgais dzīvais izziņas avots par laiku, kas arvien straujāk iesid aizmirstībā, tādēļ tik rezignēti skan dzejnieces acinājums: „Aizmirsti, aizmirsti, / bet

pirms tu izgaisti, / izstāsti savas atmiņas: / mēs būsim tauta atmiņas.” Un kaut daudz vēl ir to, kas „aizmirst nespēj, nespēj”, Gūtmane domā par paaudzēm, kas nāks, kad pacelsies traģiskie jautājumi: „Kas zinās stāstīt, / ja nav ko atcerēties / kādu sāpi sēt, / ja nezinām, kas sāp.”

Daudz rūgtas patiesības ir dzejoļī „Pārbēdzējam”, kura paredzējums jau piepildījies: „Tavās kailajās sienās / radziesies pasaules acis: / tās tev neplēdos, / ka tu nespēj aizmirst.” Cik liels klusums gan nav iestājies aiz dažu laba slavena pārbēdzēja, kad norimusi žurnālistu sensāciju kāre!

Margitas Gūtmanes „Kas zinās stāstīt” ir ļoti nopietna grāmata. Bez illūzījām dzijl ielūkojoties sevi un sava laika norisēs, viņa atstājusi savas liecības dzejā, kas var cienīgi nostāties blakus labākajam ciltautu tagadnes liriskā.

Veronika Strēlerte

Lidija Dombrovska

Lieldienu ritā

Gaiši un priecīgi,
mirstībai pāri,
ar vēju gīgām,
ar putnu triļļiem

tik viegli,
tik liegi,

caur mākoņspietiem,
caur pūpoldzīlēm,
ar krusta zīmi.

Rožaini madarots,
starvīksnēm apvīts.
Vēju piepūstā kreklā,
nāk Lieldienu ritis.

Daugavas krastos

Okupētās Latvijas literārā žurnāla „Karogs” šī gada marta numurā ir iespiesti Lūcijas Kuzānes „Pieci mazi apcirknīši” (fragmenti no grāmatas „Esmu uzticīgs”), kas stāsta par ikdienu kolhozā „Leņina ceļš”. Pavid vietu vārdi: Krustpils, Jēkabpils, Aiviekstes grīva, Kaķīši, Ozolas purvājs, Peņegu lauks Daugavas krastā.

Tēlojumam ir reālistiskas reportāžas raksturs

Kolhozam ir „pussteja tūkstoša hektāru”. Galvenā zootehnikē Milda, „iznākusi kolhozā uz ekrāna”, pieņem atpakaļ darbā blēdīgo un rauņģo pusmūža ganu Semjonu, sabūcojas. Pēc tam noslauc muti, jo bucojiesies tikai „cilvēku materiāla nabadzības” dēļ.

Klubā rāda filmu „Dunduriņš”, kurā var redzēt „vienu no četrām kotedžām Aizdaugavas kaimiņos”.

Viņdien no Rīgas ieradusies „Dāma un Čoms”, piedāvājušies darīt šo un to, tad nozagusi divas krāsu bundžas un aizlaidušies.

„Galvenais agronoms jau daudzus gadus darbdienu ritos iet pa Zelķu līdzenumu. Sausā laikā brauc ar motociklu, slāpāj iet kājām. Ceļš kā visu kolhoznieku ceļi: i dubļos, i sniegā, i smiltīs grimt.” Kājās viņam zābaki vai kedas.

„Ap melno kantorī rūc un dārd, saklīdzas, sasaucas, salamājas. Smird pēc benzīna un solarkas.” Traktoristi ar traktoriem. Kantorī „dispečers Saullītis jau sēž pie pulsta ar rācijās aparātu”.

Agronomam rūpes. Viņš domās izvērtēt sev padotos, visumā neapmierināts. Vakaros stiprinās, lasīdams I. Ziedoņa „Kurzemīti”.

Pēkšņi pamana: „Viens traktorists nolīdis aiz kūts stūra.” Jauns puika runājas ar meitu. Agronoms: „Lai

paliek šie prieki, draudziņ! Griez apkārt! Sodien tev mieži jāapsēji!”

Irbeniekos bēdīgi, nevarīgs brigadieris, dzērājs — „brigāde nīkst, kamēr dabūs jaunu kadru”.

Traktorists Vasīlijs piedzēries guļ. Jātlaiz. „Patiesībā viņu vajadzētu sabiedriski tiesāt.”

„Otiņš stāsta, ka nupat celtnieku brigadieris gribējis izmānīt viņam mašīnu, tas ir, gaziku ar visu Otiņu. Uz pusstundu. Strādniekus pārsviet ar aizvest no viena objekta uz otru.”

Agronoms pūlas: „Boriss lai iet pie sējmašīnas. Kur Deļeckis — jau tūrumā?” Tā agronoms steidzas savs kedās, visur ķeras, visur nelāgi un viņa „gaziks ripo” no viena stūra uz otru. Beigās viņš vēl atklāj: „Kaltē vīri izlēmuši, ka priekšnieki šovakar vairs nerādīsies, tādēļ pa kluso sapirkuši lēto vīnu un nu dzer” — „Volgu” un „Ābolu stipro”.

Un tad ir ziema. Noslēgums. „Priekšsēdētājs Nikolajs Rorānovs kāpj tribīnē.” — „Sākusies jauna piegade. Kopsavilkums rāda, ka „Leņina karogam” Jēkabpils rajonā līdz šim visaugstākās ražas, tādēļ gadu no gada brigadierī neizlaiž ceļojošo karogu.” — „Sapulces beigās izlido rajona vimpelī, goda raksti.”

Notēlotā vide ir pelēka, drūmā un auksta. Vai brīnums, ka tad „cilvēku materiāla nabadzība”?

I. Fridrichsons

Simtgade

14. aprīlī aprit 100 gadi kopš dzimis ievērojamais latviešu dzejnieks, rakstnieks un kultūras personība Viktors Eglītis. Viņa pirmie dzejoļi publicēti 1893. gadā un mūsu gadsimta pirmajā ceturksnī viņš kļuva pazīstams kā dekadentu vadonis un dziļāka mākslinieciska strāvājuma

K. r. Dravi š

Zin tnieku darbs okup taj Latvijā

LATVIJAS ARCHAIOLO IJAS BIBLIOGR FIJ

Latvij jau neatkar bas gados bibliogr fijas lietas k rtoja Valsts bibliot ka; tagad tan izveidota paša darba grupa, kas nod v ta par Zin t niski metodisk un bibliogr fisk darba noda u.

T nesen laidusi klaj Latvijas aizv stures bibliogr fijas p rskatu „Latvijas PSR archeolo ija (1940—1947J. Liter t ras r d t js”. To sast d juši Andris un Cikla Čaunes. Publik cijas, kas tan min tas, n kušas klaj p d jos 35 gados. Tas nav ss laiks, k p c ar min to darbu sarakst p d jais numurs ir tik augsts k 3064. Gan piebilstams, ka k da tur min to rakstu da a nav tieši p t jumi, bet, j spriež, vair k vai maz k popul ra inform cija dienas pres vai. žurn los, bez tam da a darbu ir viens un tas pats raksts, iespiests, piem ram, „R gas Bals” latviešu izdevum — un tan pat dien šin laikrakst ar krieviski.

T k š bibliogr fij var node r t ar citu zemju zin tniekiem, t s virsraksts sniegts ar krievu un v cu valod , t pat sie priekšv rdi un ievads, ko sarakst jis gr matas zi n tniskais redaktors, archaiologs valds Mugur vi s.

P rskat m bas labad bibliogr - fij min tie darbi k rrtoti pa tema tiem, t , piem ram, materi li par archaiolo isko p t jumu rezult tiem p c viet m — P avi u, R gas (Doles) un Daugavpils sp kstaciju appludin jumu zon m, p c vid j un jaun akmens laikmeta atradumiem, savu k rt izveidojot v l pašu noda u par Lub nas zemieni. T l k seko agro metallu, dzelzs laikmeta, pilskalnu utt. noda,as. Atseviš i izdal ti darbi par senajiem kuršiem, zemga iem, s iem, latga iem, l biešiem un vardiem, ar par senatnes p tnieku atradumiem paš R gas pils t . T l k min tas daudz s publik cijas par Latvijas iedz vot ju etno enezi, kur tirtz tas k latviešu, t l biešu izcelšan s probl mas; š di jaut jumi skarti ar daž dos darbos par lietu viešu un igau u senlaikiem, ar par senajiem baltiem pie D epras, Uk rain un Lielkrievij . V l cit s grū

teicējs iepretim Jansona-Brauna un A. Upīša vulgārajam marksismam. Liel nopelni V. Eglītim arī dievturu kustības iedzīvinašanā.

Cik zināms, Viktors Eglītis miris 1945. gada 20. aprīlī, laikam cietumā.

p s izdal ti darbi par latviešu se no rakstu probl m m, tic jumiem, kulta pieminek iem, seno tautu antropolo iju u.v.c.

T k par k das tautas izveido šanos, sakariem ar kaimi iem un daž diem aizguvumiem svar gas liec bas var dot valodnieku p t jumi, tad ga rind sniegts arī atbilstošu publik ciju saraksts, kur blakus t diem t lū paz stamiem autoriem k J. Endzel ns, P. Ariste, E. Frenkelis, T. L r-Splavinskis, V. Toporovs, O. Truba evs, V. Mazulīns, L. Bulachovskis uc. redzama virkne jaun ku par audžu zin tnieku v rdu — M. Rudz te, V. Dambe, E. Smite, M; Graudi a, Kr. Anc tis, K. Kurcalts, Al. Jansons, A. Breidaks, M. Semjonova, Art. Ozols utj. Etnogr fijas un folkloras darbu, kas b tu noz m gi k pal gmateri li senv stures p t šan , sniegta p rskat nav daudz.

Bibliogr fijas v rt bu palielin tas, ka sniegta ar zi as, kur par k du (liel ku, noz m g ku) darba par d juš s atsaucsmes. T da bi jušas Krievij , bet ar Lietuvas, Igaunijas, Polijas, echoslovakijas, Ung rijas, Anglijas, Dienvidsl vijas, Somijas u.v.c. zemju izdevumos.

K dai rakstu da ai pievienot s piez mes par to saturu; t s k d d latviskas, bet visvair k krieviska Pašu p t jumu liel k da a sarakst t latviešu valod , k ds skāits ar igauniski, lietuviski, v ciski un an gliški, bet visvair k krieviski. P d jo ir tik daudz, ka j šaub s, vai k d n košais Latvijas senv stures p tnieks var tu iztikt, neiepazinies ar tur sniegt m zi m un hipot z m. Bet tas neb tu l g iesp jams, krievu valodu nemaz neprotot.

Kaut gan Latvijas archaiolo ijas, att st ba rpus dzimtenes, trimd , ir bez plaš k m perspekt v m — un ir visai, j priec jas, par daudziem jauniem š s latvisk s zin tņies speci listiem dzimten — par apl kojam s bibliogr fijas iev rojamu tr kumu j atz st, ka ignor ti tie darbi par Baltijas zemju aizv sturi, kupu autori nav padomju zemju zin tnieki. T nemin ti palikuši, piem ram, t du latviešu speci listu p t jumi; k di ir Fr. Balodim, Ed.Šturmam, J abam Ozolam u.v.c. S s ignorances iemesli mums jau labi paz stami, un neb tu viet to p rmest apl kojam s bibliogr fijas r p gajiem sast d t jiem.